

лі, схожі на грудочки вапна. При великій кількості кладок стовбури мають вигляд побілених. Кількість гусениць, що вийшли з однієї кладки, можна визначити на початку травня, підраховавши еліптичні отвори на її поверхні, що свідчать про виліт яйцеїдів. Для визначення життєздатності кладки глодової листовійки треба надавити на неї нігтем. Якщо кладка життєздатна, відбувається характерний тріск і виступає крапля рідини.

Спостереження, проведені в Харківській області, свідчать, що успішному розвитку глодової листовійки сприяє збіг фенології шкідника та кормових порід (див. таблицю).

З даних, наведених в таблиці, видно, що в 1987 р. у зв'язку з тривалою холодною весною відродження гусениць глодової листовійки з'яєць відбулось на 10 днів пізніше, ніж в 1986 р., але в травні погода установилась тепла, і лялечки з'явилися в ті ж строки, що й у минулому році. Лялечки довжиною до 16 мм, чорно-бурі. Кремастер у вигляді прямого стовбуватого відростку, на верхині має чотири гачкуваті шипики, загнуті у різні боки. Під час відродження гусениць на дубі ранньої форми, березі, клені гостролистому, глоді вже з'явилось листя, а на липі

бруньки були у фазі зеленого конусу. В період масового відродження гусениць глодової листовійки (12,5) відбувався ріст листя дуба ранньої форми, липи, кленів, ліщини та набрякання бруньок дуба пізньої форми і ясеня.

Гусениці глодової листовійки спочатку пошкоджують бруньки, що розкриваються, потім звертають лист вздовж головної жилки та укриваючись в ньому, скелетують його та об'їдають. Дорослі гусениці глодової листовійки мають довжину до 25 мм, з поодинокими волосками на тілі, майже чорні, часто із зеленуватим відтінком. Після знищення одних листків гусениці переходять на інші, причому починають живлення в нижніх ярусах крони, бо більшість яйцекладок розташована на стовбурі, а потім переміщуються вище. Щодо зеленої дубової листовійки, то її яйцекладки розташовані в верхній частині крони, де починають живлення гусениці, а потім спускаються.

Гусениці та пошкодження глодової листовійки виявлені практично на всіх деревних та чагарникових породах, а при високій чисельності — навіть на трав'яних рослинах, наприклад, на яглиці.

За спостереженнями 1987 р.

дефоліація різних порід на дослідних ділянках залежала від чисельності глодової листовійки та співвідношення кормових рослин у насадженнях. Найбільша дефоліація насаджень (71 %) відмічена на ділянці, де майже 2/3 дерев становив дуб ранньої форми та 1/3 — липа. В деяких насадженнях було значно пошкоджено дуб пізньої форми (на 30—50 %) і ясен, де мігрували гусениці після значної дефоліації дуба раннього.

На ділянках, де 96 % дерев становив дуб пізньої форми, а 4 % — клен польовий, було пошкоджено лише 10 % листя, бо тут було недостатньо їжі для гусениць перших віків, і вони мігрували в сусідні насадження або гинули.

Цікаво відмітити, що на всіх дослідних ділянках незначно пошкоджувався клен гостролистий, тому насадження, в складі яких він переважав, зберегли рекреаційну та киснестворюючу функцію, що є найважливішим показником для лісопаркової зони.

Результати спостережень свідчать, що зараз чисельність глодової листовійки вже пройшла свій максимум, і в майбутньому можна сподіватися на згасання спалаху цього шкідника.

УДК 630*922

З ІСТОРІЇ ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ В КАРПАТАХ

В. М. Клапчук, Карпат. держ. природ. націон. парк

Одним із перших природоохоронних документів Австрійської імперії, до якої в 1772—1918 рр. належала Галичина, а з нею і Прикарпаття, треба вважати «Устави про ліси», які вступили в дію 1 січня 1853 р. Перший параграф цього уставу мав на меті збереження лісів, категорично забороняючи зменшувати їх площу. В третьому параграфі наказувалося протягом п'яти років засаджувати всі вирубки, а в п'ято-

му — заборонялося рубати насадження, щоб не створювати умови для виникнення вітровалів. Нарешті у шостому параграфі йшлося про ліси на схилах, де після суцільної вирубки, внаслідок ерозії, утворюються пустирі. Щоб запобігти цьому рекомендувалось вирубувати дерева вузькими смугами, чи вибірково й зразу ж садити молоді деревця. Треба наголосити саме на цьому параграфі, бо базуючись на ньому пізні-

ше на Галичині почали створювати заказники.

При затвердженні «Устава про ліси» державним органам довелося докласти немало зусиль, адже питома вага приватних лісів на Галичині була досить значною.

Протягом 19 ст. площа лісів Галичини значно скоротилась, причиною цього була відсутність органу, який слідкував би за виконанням Устава. Такий орган було створено в